

de havde Gaardøg adskillige Steder, det var en gl. stadig Hest, som havde sit Stade i en Mands Port; naar saa nogen af Gaardens Beboere vilde paa Besøg eller et Erinde i Byen, være sig Mænd eller Kvinder og ikke mindst de sidste, saa steg de paa Ryggen af Gaardøget og satte afsted til den anden Mands Port - Rejsens Maal - steg saa af Hesten og lod den gaa ene tilbage paa sin Plads i Porten. Naar Besøget var forbi tog de Mandens Gaardøg i den Port, hvor de var i Besøg, red derpaa hjem til deres egen Port, hvorfra den fremmede Hest saa ligeledes gik ene tilbage til sin Plads i Porten. Den Skik var nok tildels aflagt i Ellinge ved Udskiftningens Tid.

I Paarup By blev derimod ingen væsentlig Forandring foretaget ved Udskiftningen, Bygningerne blev liggende og hver beholdt sin ved Gaarden indhegnede Have og Toft. Der var heller ingen Indknebbing, idet Gaardene laa med en indbyrdes Afstand af ca. 50 Alen, og det daværende større Hus eller Boelsted, som tilhørte Rønningesøgaards Gods, laa paa den modsatte (søndre) Side af Gaden i en Afstand af 12 Alen. Derimod laa Husene for sig selv og meget tæt, tildels sammenbygget. Tæt op til Byen grændsede en med Grave paa 3 Sider liggende Plads af $1\frac{1}{2}$ Tdr. Lands Størrelse, hvorpaa Ryttergaarden, det saakaldte Paarup Slot, som blev nedbrudt for 3-400 Aar siden, har ligget. Som Levninger af denne Bygning fandtes i Fyrrerne en Del Tagsten, som var hensat i Kjælderen og hvor der ligeledes endnu skal henses en Del hugne Grundsten. Paa den vestre Side af Pladsen tæt op til Husbyen laa et gl. Hus, som senere er ombygget og flyttet lidt, hvorunder Jordlodden Matr. No 10^a drives. Byen grændsede iøvrigt til Hindemæe Hovmarker mod Nord og Øst og lukket mod den Side ved et Led som stod tæt ved Gadekjæret, medens alt det øvrige øst for Sognegrændsen, derunder indbefattet Mads Thomsens Hus- og Haveplads, var Hovmark. Mod Vest strakte Gaden sig imellem Tofterne omtrent ned til Engen, hvor Vangeledet til Kirkemarken har staaet. Gaden var indhegnet med svære dobbelte Stendiger i en Afstand af kun 5-7 Alen og dannede Begyndelsen til Hegnet imellem Kirke- og Styrsmarken og fortsattes paa den østre Side af Vejen til Vangeledet ved Ellinge By omtrent paa samme Sted, hvor det (Hegnet) tildels staaer endnu. Dette Vangeled blev kaldt "Tordens Led" efter Agerskiftet i Hans Christensens Mark, Matr. No 1, som kaldtes "Tornehøjs Agre"; det fortælles nemlig om en Mand som boede i Hans Rasmussens Gaard i Ellinge (Matr. No 3) kort før Udskiftningen og som skulde bringe Kirketiende til Hindemæe, denne pudsige Sætning af en Kone: "Ejler, det Skind(g), han ligger nere ved Tordens Led og er vælt med et Læs Ting". Gaden har saaledes været lukket i Paarup ligesom i Ellinge og med løsgaaende Kreaturer har Forholdet været ens, men den mindre Befolkning og

Besætning, der højere og fastere Terrain har holdt Gaden mere tør og fremkommelig. Byen har havt fælles Vandingssted ved Bækken, omtrent paa samme Sted hvor Broen nu staar, og det er rimeligt at dette har været indhegnet og at det omtalte "Todens Led" har staaet paa den vestre Side og at Ledet paa den østre kun har ført til Holme Agre, Søker, Sømosemaalene og Langemosehaverne. Byens Navn blev i forrige Aarhundrede betegnet med "Porup" men paa hvilken Tid eller med hvilken Grund det nu senere er bleven kaldt Paarup har jeg ingen Oplysninger om.

Hvad der er sagt om Paarup gjælder for en Del ogsaa om Bækstrup, den bestod af 3 Gaarde hver især adskilte ved Vej eller Gade samt 3 Huse, alt tilhørende R. Søgaards Gods. Gaardene laa hvor de endnu ligger eller i alt Fald laa indtil Mogensens Matr. NO 3 ved Ombygning i 1859 blev flyttet fra sin gamle Plads overfor Knud Johansens (Matr. NO 2) omtrent 200 Alen mod Vest. Hver Gaard beholdt sine ved Gaarden indhegnede Haver og Tofter samt Enghaverne omtrent som de forefindes endnu; Tofterne naaede mod Vest et lidet Stykke forbi Øxnebjergledet, hvor Vangeledet stod som lukkede for Byens Gade mod Vest. Af Husene blev de 3 udflyttede og tillagte Lodder paa Markens yderste Grændse mod Syd tæt op til Kragelund og Ferritslev Marker; 2 af disse laa sammenbyggede lige over for Gaardene paa den nordre Side af Gaden, der hvor Landevejen nu er anlagt. Det 3die Matr. 7^a laa tæt op til Niels Rasmussens Gaard Matr. NO 1 og udgjorde saa at sige endel af denne Gaards Bygninger, de 2 andre Huse blev liggende jordløse. Byen havde fælles Vandingssted i Aaen, hvor Broen nu staar, Gaden var indhegnet for Størstedelen med Stengjærder, og iøvrigt med Risgjærder og flettede Sorttorn ligesom i Ellinge By. Fra Gaden førte en Vej op imellem hver 2 Gaarde som fortsattes til Enghaverne og videre over Engen omtrent hvor N. Rasmussen (Matr. NO 1) nu har Vej til Byens Møllermark. Bækstrup har havt tilfælles med Paarup, at de har havt godt Afløb til Vandet og let Adgang til godt Drikkevand i Aaen, som aldrig gik tør, hvad der nok kunde hænde med Paarup Bæk i en meget tør Aarstid.

Bækstrup By havde før Udskiftningen ikke meget Fællesskab med Ellinge grundet paa, at Byen i Middelalderen og til Midten af det 16de Aarhundrede hørte under Ferritslev, som i den Tid udgjorde et Sogn med sin Kirke som blev nedbrudt i Aarene omkring ved 1560, og Ferritslev blev da ved "Klemmebrev" dvs. kgl. Skriveelse, henlagt til Rolfsted, og Bækstrup blev lagt til Ellinge, mærkeligt nok paa samme Tid som Ellinge mistede sin Præst. I den katholske Tid var Annexgaarden i Ellinge nemlig Bolig for en Præst, men efter denne Tid blev Sognet forenet med Skjellerup til et Pastorat.

Dog havde Hindemae Gods's Bønder nogle Agre i Fællig paa Bækstrup Mark, de saakaldte Kirkejorder, hvis Oprindelse jeg dog ikke har kunnet finde. Tilsammen udgjorde de 4-5 Tdr. Land. Da der nu ved Udsiftningen skulde give Skolelæreren Vederlag for den Græsningsret han havde havt i Byens Fællesmark, og Bækstrup, som hørte til Skoledistriktet, ogsaa maatte yde sit Bidrag, blev der for begge Dele taget ca. 6-7 Tdr. Land imellem Øxnebjerg og Aaen af de saakaldte Øxnebjerg Agre og lagt til Ellinge (Matr. No 3, 22 og 26) som saa igjen afgav det fulde Vederlag til Skolens Jord. Bækstrup By har havt mange Herligheder og vistnok i Almindelighed større Velstand end Ellinge, ret betydelige Arealer temmelig nær ved Byen, hvoraf det Meste var gode Jorder, nogle dejlige Smaaenge og betydelige Skovarealer, hvoraf en ikke ringe Del var bevokset med store Ege- og Bøgetræer. Gaardene fik hver 9 Tdr. 3 Skp. Hartkorn eller 1 Td. mere end der blev tillagt Gaardene i Ellinge og Paarup, uagtet de store Skovarealer som i Almindelighed ikke blev taxeret saa højt. Hvorfor der ikke er bleven tillagt Jord til de 2 Huse ved jeg ikke, thi Forord. om Jordfællesskabets Ophævelse var det paalagt at give dem Erstatning for den Ret de havde havt til Paaslag dvs. Græsningsret i Byens Fælles-Græsmark, "eftersom Husmændene kunne være til megen Gavn i Almindelighed og for Gaardmændene i Særdeleshed", en Ret de som oftest erhvervede sig ved Drikkegildet "Igang", men muligvis de 2 Husmænd ikke har kunnet præstere et saadant Gilde eller gjort sig tilstrækkelig fortjent paa anden Maade.

Ellinge og Paarup Byer havde derimod alt i Fællesskab paa Markerne og her fremtræder det for Nutiden næsten ubegribeligt at hver Gaardmand havde sin Jord liggende mindst 20 forskjellige Steder, idet at hver Mand havde en Ager i hvert Skifte, Side og Side, forsaavidt det kunde strække til til dem alle, ellers fik de Erstatning paa et andet Agerskifte. Agrene var meget forskjellige baade i Længde og Bredde, alt efter Jordstykkets Beskaffenhed, der blev navnlig kun pløjet paa de høje Steder, medens man i Lavningerne havde Græsningsmaal, af og til blandet med Smaabuske og Kratskov; naar saa paa en Skraaning Agrene tog af i Længde blev de til Gjengjæld, som oftest, bredere, alt dette var dog tildels Slumpetræf. Det tillægges hine Tider Bønderne meget faa Skolekundskaber, men til at tælle maa de i ethvert Fald have været oplærte; thi det maa have været den eneste Maade at finde sin Ager paa i et større Agerskifte. Hver Gaard havde No, som ogsaa benyttedes ved Høveri, og i Almindelighed fulgte Numrene efter hinanden. Imellem hver Ager laa en Skjælfur d.v.s. en udyrket Jordstrimmel paa $\frac{1}{2}$ - 1 a 2 Alens Bredde eftersom Jorden var mere eller mindre ren dvs. højtliggende.

Paa flade Agre hvoraf Ellinge jo har en Del var det nemlig almindeligt at pløje Agrene sammen, saa de blev meget runde for at Vandet kunde flyde af, men derved blev de tidt for høje i Ryggen, Tørken trykkede Kornets Væxt, medens Renen blev for fugtig, mager i det rene Ler og aldeles ufrugtbar. Den Lavning der derved fremkom ved Siden af Skjælfuren benyttedes til at samle Sten og Rodukrudt i efter Saeningen; og fra mine Drengenaar i Fyrrerne mindes jeg endnu, hvor megen Besvær vi havde med at samle Sten i de gamle Rene paa Hedeagrene, paa denne ellers temmelig stenfri Jord; navnlig da Svenskharven kom i Brug, som paa faa Aar bragte dem alle paa Overfladen. Paa de renere Skifter som Aabanken eller endel af Skifterne i Kirke Marken var man selvfølgelig mere nøjeseende med Jorden og lod ikke mere end højst nødvendigt ligge henligge til Skæl, adskillige blev endog beskyldt for at de pløjede over Skjællinien og lagde til deres Agre. Naar en saadan Mand døde fortalte Folk at han ikke kunde ligge i Ro i Graven, men maatte op for at pløje det tilbage, som han havde pløjet fra sin Nabo, og at de kunde høre Plovhjulene pøb under hans natlige Færd, undertiden høertes der tillige Hestetrampen paa Gaden fra hans Gaard, og Ramlen med "Drætten" (det er Indretningen som de bageste Heste havde om Halsen til at bære Hamlen som de forreste skulde trække i) eller Udtryk som dette: "Det er saa lavnt".

Som tidligere nævnt havde hver Gaard en Have og et større eller mindre Stykke Toft ved Byen; i Ellinge stod Tofternes sydlige Grændse fra Vangeledet lidt nord for Skoleloddens Spids til syd om Hans Nielsens Gaard (Matr. No 15) og videre derfra til Aaen, mod Norden fra Vangeledet nordøst for Rasmus Hansens Have (Matr. No 2) langs denne Gaards Have, Gaard, Kirkegaarden, den nordlige Side af Lars Povlsens Toft (Matr. No 12) og til Aaen eller Engen ved samme; mod øst og nord strakte de gamle Tofter sig langs Paarupvejen til Hegnet ved Allebrohuset og optog næsten hele Mads Hansens Toft (Matr. No 6a) samt Halvdelen af Hans Olsens Mark (Matr. No 5a) og stødte i Øst til Byens fælles Lergrav.

I Paarup optog Tofterne nogle Tdr. Land af Hans Andreasens Toft Matr. No 2, Bakken syd for Vejen som dengang var Gade, den saakaldte Balle Have, som tilhørte Matr. No 4 under R. Søgaard, men nu ejes af Hans Christensen. Iøvrigt Haver og Tofte, som de endnu forefindes ved Byen. Al den øvrige Jord til Ellinge og Paarup Byer kaldtes Udemarker og var indhegnet i 3 store Marker under Navn af: Kirke Marken, Styrsmarken og Espemarken. Rundt om disse Marker ind imod Nabosognet var Hegn, som mod nordøst ind imod Skjellerup og Hindemøe Marker væsentlig bestod af store Stengjærder, sammenkastede af Hovfolk uden

videre Kløvning eller Regelmæssig Opsætning. Imod Saaderup og Refsvindinge Marker var de fleste Steder opkastet en lille Jordhøjning, hvorpaa voxede vildt Torn, Hassel, Piil, El o.s.v. alt efter Jordbundens Beskaffenhed. Ved Juulskovs Agre og Saaderup Maalene lod Bagger paa Juulskov i Midten af forrige Aarhundrede, ved en Grændseregulering, af Hovfolk opkaste et uregelmæssigt dobbelt Stengjærde, af samme Beskaffenhed som dem, der forefandtes ved Hindemaa Skjæl. Mod Syd dannede Aaen det naturlige Skjæl, men var dog tillige for Størstedelen forsynet med Risgjærde. Naar man nu erindrer, at det kun var det højtliggende Agerland der blev dyrket med Korn, medens alt det Lave som nu er den bedre Jord, laa udyrket og anvendtes til Græsning og Slat, medens en anden større Del var omgivet med Kratskov vil man kunne forstaa, at det ikke var meget over Halvdelen der var under plov, og at de udyrkede Arealer særlig vare store i Espe- og Styrsmarken, hvor der fandtes forholdsvis mere Uryd end i Kirkemarken. Paa en Del af de udyrkede Jorder var afsat Smaalodder eller Maal, fordelte til Enkeltmand, som saa havde Ret til at behandle sin Lod efter Forgodtbefindende: indhegne, græsse, slaa eller, hvor det egnede sig dertil, endog engang imellem at pløje og saa. Af disse Maal har man indtil vore Dage kunnet finde Spor, paa udyrkede Skov- eller Mosearealer, ved smaa opkastede Jordvolde indenfor hvilke sædvanlig findes et lille Våndsted, men efterhaanden er de groede til eller sløjfede, saa ingen mere tænker over hvad slige Indretninger har været benyttede til. Ligeledes findes af og til paa saadanne Steder langagtige Naturstene, som har været benyttede til Skjælpøle, hvor Lodden ikke har været indhegnet. Ved den særskilte Drift af disse Lodder i Forening med Have- og Toftelodderne blev det muligt for den mere driftige Mand at holde en større Besætning end den efterladte, thi paa Byens Fællesmark kom kun det Antal fra hver Gaard, som der efter Raadslagning kunde fødes foruden Skolelærerens og Husmændenes privilegerede Antal Høveder. At det Antal Høveder hver Mand kunde holde ikke var stort i Forhold til Nutidens, kan man let forstaa, thi Hestebesætningen maatte nødvendigvis være stor, da der altid brugtes 4 a 6 Heste til at trække en Plov og der til en saadan Hestebestands Vedligeholdelse maatte opdrættes en Del Plage. Vel er det rimeligt nok, at Engene, som dengang bedre blev oversvømmet af de mindre oprensede Vandløb, gav endel mere Høslæt end nu, men at Kornavlens var lille viser de faa og smaa Bygninger, som der herte til hver Gaard. Desuagtet holdtes der større Besætning end man var istand til at føde ordentligt, thi uagtet alt maatte søge Føden i Mark og Skov indtil Vinteren lagde sig, var

